

Найда Інна Володимирівна,
кандидат наук з державного
управління, доцент кафедри права
Київського кооперативного інституту
бізнесу і права

ВПЛИВ КУЛЬТУРНИХ ПРАВ НА РІВЕНЬ ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Становлення нової держави, а саме цей процес триває зараз в Україні, майже завжди супроводжується кризовими явищами, які охоплюють всі сфери людського буття і особливо соціально-правову. Важливе місце в системі конституційних прав і свобод людини і громадянина займають культурні права і свободи, які ще іноді визначають як духовні або ідеологічні права і свободи. Така множинна назва цієї групи прав і свобод є виправданою з огляду на те, що реалізація культурних прав сприяє духовному розвитку особи та формуванню національної ідеології як суспільного феномена.

Права і свободи людини – визначені міжнародним співтовариством особисті цінності людини у її відносинах з іншими людьми та державою [1, с. 353].

Основні права, свободи та обов'язки людини, тобто певні можливості, які необхідні для існування та розвитку людини в конкретних історичних умовах, об'єктивно визначаються досягнутим рівнем (економічним, духовним, соціальним) розвитку людства і мають бути законними й рівними для усіх людей [2, С. 160].

Різноманітність сфер та аспектів прояву суб'єктивних прав і свобод зумовлює їх різний характер та можливість класифікації за певними критеріями.

За сферами суспільних відносин найпоширенішими є культурні права - це можливості збереження і розвитку національної самобутності людини, її духовного збагачення. Серед них - право на освіту; свободу літературної, художньої,

наукової і технічної творчості; право на результати інтелектуальної діяльності; право на свободу думки і слова; право на інформацію; право на свободу світогляду та віросповідань.

За своїм змістом культурні права і свободи - це суб'єктивні права людини в культурній (духовній, ідеологічній) сфері, це - певні можливості доступу до духовних здобутків свого народу і всього людства, їх засвоєння, використання й участі у подальшому їх розвитку.

Важливим елементом конституційно-правового статусу людини і громадянина є гарантії цих прав і свобод. Під гарантіями конституційних прав і свобод людини і громадянина прийнято розуміти систему умов і засобів, юридичних механізмів забезпечення належної реалізації визначених Конституцією та законами України прав і свобод людини і громадянина.

Система гарантії конституційних прав і свобод представлена загальними і спеціальними (юридичними) гарантіями. Загальні гарантії визначаються рівнем розвитку основних сфер суспільного і державного життя - політичної, економічної, соціальної, культурної (духовної) та інших.

Загальні гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина мають значний, а іноді й визначальний вплив на реалізацію цих прав і свобод, оскільки вони визначають готовність суспільства і держави реалізувати зазначені права і свободи. Будь-який, навіть найдосконаліший юридичний механізм реалізації конституційних прав і свобод є безсилим за умови низького рівня політичного та соціально-економічного розвитку суспільства і держави, відсутності традицій правової культури.

Поділ прав і обов'язків на права й обов'язки людини і права й обов'язки громадянина пов'язаний з тим, що для сучасного суспільного ладу характерний дуалізм громадянського та політичного суспільства. Як член громадського суспільства людина рівноправна з усіма іншими, а

як член політичного суспільства – лише з тими, хто, як і вона, належить до певної держави [3, с. 84].

Саме культурні права безпосередньо впливають на рівень духовного розвитку особи та забезпечують необхідні умови щодо створення і використання духовних надбань людства. За своєю суттю культурні права є мірою духовності, яку держава гарантує особі з урахуванням умов життя і діяльності громадян та суспільства.

Духовні права забезпечують:

- можливість отримання певного рівня освіти;
- захист інтелектуальної власності громадян;
- розвиток наукових і технічних досліджень;
- свободу особи від ідеологічного контролю; право самостійно визначати для себе систему моральних та духовних цінностей;
- можливість отримувати повну, неупереджену, об'єктивну інформацію;
- свободу світогляду та віросповідання;
- гарантоване використання досягнень як національної, так і світової культури.

За змістом духовні права, забезпечують реалізацію нематеріальних потреб людини, пов'язаних зі сферою духовно-культурних відносин. Серед них - право на ім'я, честь, гідність, на справедливий суд.

Питання духовності як ніколи є актуальним на тлі панування аморальності в економіці і політиці, нігілізму права і правових цінностей, фетишизації жадоби до збагачення будь-якою ціною. Відчутне ставлення до проблем духовності як до другорядних, не затребуваних факторів людського буття породжує необхідність визначення правових цінностей крізь призму релігійних і духовних цінностей. На тлі періодичних економічних і політичних криз в Україні постала проблема духовної кризи суспільства, що загрожує національній безпеці української держави і правотворенню. Як писав С. Франк «Ми

живемо в епоху глибокої зневіри, скепсису, духовного розчарування і охолодження. Ми не знаємо, чому маємо служити, до чого прагнути і чому віддавати свої сили. Власне, таке поєднання духовної зневіри з бурхливістю стихійного історичного руху становить характерний трагізм нашої епохи» [4].

Проблема дотримання та захисту прав людини є проблемою в першу чергу не правовою, а аксіологічною. Щоб створити систему правопорядку, потрібно спочатку сформувати систему цінностей.

Духовні, моральні, релігійні цінності – основа суспільства і права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Популярна юридична енциклопедія / Кол. авто.: В.К. Гіжевський, В.В. Головченко... В.С. Ковалевський (кер.) та ін.. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 528 с.
2. О.Ф. Фрицький Конституційне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 536 с.
3. Годованець В.Ф. Конституційне право України: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2005. – 360 с. –Бібліогр.: с. 347-35.
4. Франк С.Л. Духовные основы общества. – М., 1992. – С. 512